ЁШ ФУТБОЛЧИЛАРНИ ТАНЛАШ ВА ЙЎНАЛТИРИШ УСУЛЛАРИНИНГ ИЛМИЙ-ПЕДАГОГИК АСОСЛАРИ

Жўрабоев Мирзамурод Тўравой ўғли
Ўзбекистон Республикаси ИИВ Малака ошириш институти
Жисмоний тайёргарлик цикли ўқитувчиси
shokiralbekov@gmail.com
Тел: 99.055-12-20

Аннотация: *Мазкур мақолада ёш футболчиларни танлаш ва уларни мақсадли равишда спорт фаолиятига йўналтиришнинг назарий ҳамда амалий жиҳатлари таҳлил қилинган. Замонавий футболда юқори натижаларга эришиш кўп жиҳатдан иқтидорли ёш спортчиларни эрта аниқлаш ва уларнинг жисмоний, функционал ҳамда психологик хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда саралаш жараёнини самарали ташкил этишга боғлиқ. Тадқиқот жараёнида ёш футболчиларнинг жисмоний ривожланиши, техник тайёргарлиги, ҳаракат фаоллиги ва психологик хусусиятларини баҳолаш усуллари ўрганилди. Шунингдек, футболчиларни танлашда комплекс ёндашув ва илмий асосланган тестлардан фойдаланишнинг аҳамияти асослаб берилган.*

Калит сўзлар: *футбол, ёш футболчилар, спорт танлови, спорт саралаши, жисмоний тайёргарлик, техник тайёргарлик, иқтидор, функционал тайёргарлик.*

Аннотация: *В данной статье проанализированы теоретические и практические аспекты отбора и целенаправленного ориентирования юных футболистов в спортивной деятельности. В современном футболе*

достижение высоких результатов во многом зависит от раннего выявления талантливых спортсменов и эффективной организации процесса отбора с учетом их физических, функциональных и психологических особенностей. В ходе исследования были изучены методы оценки физического развития, технической подготовленности, двигательной активности и психологических качеств юных футболистов. Кроме того, обоснована важность комплексного подхода и использования научно обоснованных тестов при отборе футболистов.

Ключевые слова: *футбол, юные футболисты, спортивный отбор, спортивная селекция, физическая подготовка, техническая подготовка, талант, функциональная подготовленность.*

Abstract: *This article analyzes the theoretical and practical aspects of selecting and directing young football players in sports activities. In modern football, achieving high results largely depends on the early identification of talented athletes and the effective organization of the selection process, taking into account their physical, functional, and psychological characteristics. During the research, methods for assessing the physical development, technical preparedness, motor activity, and psychological qualities of young football players were studied. In addition, the importance of a comprehensive approach and the use of scientifically based tests in football player selection was substantiated.*

Keywords: *football, young football players, sports selection, sports scouting, physical training, technical training, talent, functional fitness.*

Кириш

Бугунги кунда футбол жаҳонда энг оммавий ва рақобат даражаси юқори бўлган спорт турларидан бири ҳисобланади. Замонавий футбол юқори жисмоний тайёргарлик, техник маҳорати, тезкор фикрлаш ва функционал имкониятларни талаб қилади. Шу сабабли иқтидорли ёш футболчиларни эрта аниқлаш ва уларни мақсадли тайёрлаш спорт тизимининг муҳим вазифаларидан бири ҳисобланади.

Ёш футболчиларни танлаш жараёни келажакда юқори малакали спортчиларни тайёрлашнинг дастлабки босқичи ҳисобланиб, у спортчининг келгуси натижаларига бевосита таъсир кўрсатади. Нотўғри танлов ёки спортчининг индивидуал имкониятларини етарли даражада баҳоламаслик унинг спортдаги ривожланишига салбий таъсир қилиши мумкин.

Шу муносабат билан ёш футболчиларни танлаш ва йўналтириш жараёнини илмий асосланган ҳолда ташкил этиш долзарб аҳамият касб этади. Бу жараёнда спортчининг жисмоний ривожланиши, функционал ҳолати, психологик хусусиятлари ва техник қобилиятлари комплекс баҳоланиши лозим.

Асосий қисм.

Адабиётлар таҳлили.

Спорт назарияси ва педагогикаси соҳасидаги тадқиқотларда спорт танлови юқори натижаларга эришиш имкониятига эга бўлган спортчиларни аниқлаш жараёни сифатида таърифланади. Олимларнинг фикрича, футболчиларни танлашда антропометрик кўрсаткичлар, ҳаракат фаоллиги, тезкорлик, чидамкорлик ва координацион қобилиятлар муҳим аҳамиятга эга.

Тадқиқотчилар ёш спортчиларни саралаш жараёнини бир неча босқичларда амалга оширишни тавсия этадилар. Дастлабки босқичда боланинг умумий жисмоний ривожланиши ва спортга бўлган қизиқиши баҳоланса, кейинги босқичларда унинг махсус жисмоний ва техник тайёргарлиги таҳлил қилинади.

Айрим тадқиқотларда ёш футболчиларни танлашда психологик барқарорлик, лидерлик қобилияти ва стрессга чидамлилик каби омиллар ҳам муҳим экани таъкидланган. Шунингдек, рақамли технологиялар ва функционал тестлардан фойдаланиш спорт танлови самарадорлигини оширишга хизмат қилиши қайд этилган.

Тадқиқот методологияси.

Тадқиқот жараёнида педагогик кузатув, тест синовлари, антропометрик ўлчовлар, функционал таҳлил ва қиёсий усуллардан фойдаланилди. Тадқиқотда 10-15 ёшли футбол билан шуғулланувчи спортчилар иштирок этди.

Ёш футболчиларнинг қобилиятини баҳолаш мақсадида қуйидаги тестлар қўлланилди:

- 30 метрга тезликка югуриш;
- Моксимон югуриш (4×10 м);
- жойдан узунликка сакраш;
- тўп билан ҳаракатланиш тезлиги;
- тўпни аниқ узатиш ва қабул қилиш машқлари;
- функционал ҳолатни баҳолаш тестлари.

Шунингдек, спортчиларнинг психологик хусусиятлари, жамоадаги муносабатлари ва машғулотларга бўлган қизиқиши махсус сўровномалар орқали таҳлил қилинди.

Натижалар ва муҳокама.

Тадқиқот натижалари шуни кўрсатдики, ёш футболчиларни танлаш жараёнида фақат жисмоний кўрсаткичларга эмас, балки техник ва психологик омилларга ҳам алоҳида эътибор қаратиш зарур.

Тезкорлик, ҳаракат координацияси ва реакция тезлиги юқори бўлган спортчилар техник машқларни тез ўзлаштириши ва ўйин вазиятларига тез мослашиши кузатилди. Шу билан бирга, юқори мотивация ва интизомга эга спортчилар машғулот жараёнида фаол иштирок этиши ва яхши натижаларга эришиши аниқланди.

Антропометрик таҳлиллар айрим позициялар учун муайян жисмоний кўрсаткичлар муҳим аҳамиятга эга эканини кўрсатди. Масалан, ҳимоячилар учун бўй-баст кўрсаткичлари муҳим бўлса, ҳужумчилар учун тезкорлик ва чаққонлик устувор аҳамият касб этади.

Таҳлиллар шуни кўрсатдики, ёш футболчиларни саралашда комплекс ёндашув ва кўп босқичли назорат тизимини жорий қилиш юқори самарадорликни таъминлайди. Шунингдек, спортчиларнинг ёш ва индивидуал хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда машғулот жараёнларини ташкил этиш уларнинг спорт маҳоратини ривожлантиришга ижобий таъсир кўрсатади.

Хулоса.

Ёш футболчиларни танлаш ва йўналтириш юқори малакали спортчиларни тайёрлашнинг муҳим босқичларидан бири ҳисобланади. Илмий асосланган танлов усуллари ва комплекс баҳолаш тизими иқтидорли спортчиларни эрта аниқлаш имконини беради.

Тадқиқот натижаларига кўра, ёш футболчиларни саралаш жараёнида жисмоний, техник, функционал ва психологик

кўрсаткичларни комплекс таҳлил қилиш муҳим аҳамиятга эга. Шунингдек, машғулот жараёнларини индивидуал ёндашув асосида ташкил этиш спортчиларнинг келгуси ривожланиши учун мустаҳкам асос яратади.

Таклифлар.

- Ёш футболчиларни танлашда комплекс тестлар тизимидан фойдаланиш.

- Спортчиларнинг функционал ва психологик ҳолатини мунтазам назорат қилиш.

- Танлов жараёнида замонавий рақамли технологияларни жорий этиш.

- Мураббийлар учун спорт саралаши бўйича махсус услубий қўлланмалар ишлаб чиқиш.

- Ёш футболчиларнинг индивидуал хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда машғулот режаларини тузиш.

- Спорт мактабларида кўп босқичли танлов тизимини такомиллаштириш.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Williams A., Reilly T. Talent Identification and Development in Soccer. – London: Routledge, 2017.

2. Bompa T. Total Training for Young Champions. – Human Kinetics, 2015.

3. Vaeyens R. Talent Detection and Development in Sport. – Sports Medicine, 2018.

4. Керимов Ф.А. Футбол назарияси ва услубияти. – Тошкент, 2021.

5. Платонов В.Н. Подготовка юных спортсменов. – Киев, 2016.

6. Матвеев Л.П. Теория и методика физической культуры. – Москва, 2017.

7. Верхошанский Ю.В. Основы специальной физической подготовки спортсменов. – Москва, 2018.